

JURNAL

PENTRĂ PERSÎNDIREA ȘTIINȚELORȘ NATURALE ȘI ESAKTE, ÎN TOATE CLASELE

Pedineatș

BCU Cluj / Central de University Library Cluj

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

N. 38.

(Anul al patrulea)

Български

15 Oktombrie, 1859.

Копиреа: Găano. — Șnș felș d'Ардарș ла Америка. — Траилș анималелорș.

Agricultura.

Găano. (Șрmare.)

Kindș eramș, zice voiașiorș, inkъ ла o de-
pъrtare de 5 saș 6 migle de insșale Chinha, amș
simșitș prin pъrile noastre, anpnierea lorș; kъчi
Găano are șn mimos țare. Aчeste trei insșale (saș
stiнчi) sintș nșse intr'o linie, karē merșe de ла
nordș kъtre sșdș; spașialș intre fie-kare doș
insșale, este o miglie saș doș. Insșala чea mai
meridionalș, nș este inkъ atinsș niчi de kșmș
mi mi se pare kъ este mai boratș in Găano de
kitș челе-ладе doș. Ла чea de mizлокș, s'a
inчenșitș esportaișnea Găanolui, darș чea despre
meazș-noante este чea mai esploatatș; kъчi mai
toatș esportaișnea a Găanolui ла Европа, se
face d'ачeastș insșalș. In privința formașiei
lorș ченерале, toate ачeste insșale se seamъnș;
adekъ toate se șzie din sinqalș țppei drentș in
sșsș ka niute țppei imense. In mizлокalș insș-
lei se aflъ o inșlume mare formatș d'șnș vîrșș
petrosș; apoi toatș insșala niнș жoșș lingъ ma-
lalș țppei, este ачеперите kъ Găano. Fie-kare
insșalș seamъnș de denaple kъ șnș konș țppei
in sșsș; darș, de mi ne ачeste insșale ераș ла
inчenșitș niute vъi mi аbisspi (pъnpastie) insș
Găano s'a nșsș in toate ачeste vъi in kitș nș sș
mai kșnoaște акemș niчi o neegalitate a пъ-
minqalș; ама darș in șuele локъpi Găano are

o grosime de 80 mi keapř 100 ničioape (znde era mai nainte křfřndřpi mi vři) ne kindř in alte lokřpi are nřmai o grosime de kite-va đolřpi (znde era mai nainte pidikřpi mi mřnuđi). De mi insřlele nř sinitř marđ, (křči abiea ař zňř okola de doř migle) kř toate ačestea, křtřđimeđ Gřanuluđ che se aflř akolo gřmřđidř este čeva estrapordinarř mi de nekrežřtř. Eř, ziče voiađiorř, amř mřřřpatř mi amř kalkeřlatř mi ařa amř ačensř la pežřtatřlř kř ačeste tpeđ insřle kopinde 250 milioane tone Gřano; adekř, dakř sř va kontinřa a se transporta ne fie-kare anř sřte de korřvđi inkřrkate kř Gřano kř niň akřmř, totř va fi ačensř ačesđ depozitř de Gřano pentř toate ľmea inkř pentř zňř timň de zna sřtř mi onđ-zeyđ de ani; darř sokotiř valoarea Gřanuluđ kite 5 ľbre (10 galbenđ) tona, e invederatř kř ačeste tpeđ stinči reppezintř o bogřie de doř miđ miđinči sřte milioane de galbenđ.

Đn alđ voiađior asigřř kř Gřanoulđ era křnoskřtř Amerikanilorř din Perř inkř naintea deskoperiređ Američeđ de křtre Ežropeni mi kř Perřaniđ ĩntrežřndarř Gřano mai kř seamř la křľtřra porřmřľľi mi kartofilor. Modřl kř kare ĩntrežřndezř akolo akřmř ačeastř materie de ĩngřřare, este čeva žrmřtoape. Đne če porřmřľľ sãř kartofii ař sřřitř din přmđntř, fakř ĩmpređřřľľ fie-křřii plante (sãř kite odatř a fie-křřii vřaste) zňř řanđř; ĩn ačesđ řanđř přňř čeva Gřano mi ľľ akopere kř přmđntř; ne žrmř fakř ka totř kđmň sř fie akoperitř kř anř ĩntřzňř timň de 24 de ore; đne ačeasta, fakř ka ana se skřřde. Đne přđđň timň, ĩnepe sř se arate efektele Gřanoulđ. ĩn Angľea, semľľ Gřano kř mđna ĩtokmađ křmř semľľ gřđ mi keapř ĩn ačesđ modř žrmeazř eľľ efektele sale řine-ľkřtoape.

Nřmele de Gřano este de oriđina indikř; křči ĩn ľmba Indikř, Huano ĩsemneazř valigř, darř spaniolđ (ka tođđ ponřľđ de oriđinř romanř) skřmřndř H ĩn X sãř G a ľkřtř din Huano, Gřano. De mi ačeastř materie přečioasř se aflř mi ĩn mai mřľte insřle mi đřmřřile sřđľľ Američeđ niň la Cap Horn; ĩnsř Gřano din Insřlele Chinha este čelř mai stimatř mi křřtatř.

Akřmř, ziče voiađiorřľľ nostrř, kindř ne

amř anproiatř kř totřľľ la insřlele Gřanuluđ adekř ĩntřđđ ĩn spanđľľ kare desparte čea đne porđđ din čea de mđlokř, ne amř přřř ĩntř'o ľntre ka sř konđřřmř đ'aproape ačeste gřmezi de valigř nřmite insřlele Chinha. Đne če amř ĩnkonđřratř ka žřmřtatea čřkomferinđeđ ačesteđ insřle, amř ačensř la lokřľľ desvarkřređ kare formeazř ka o skapř komodř mi ľkřtř đ'a se sřđ ľesne ne insřľ. ĩn minřľľ kindř amř sositř akolo, miđ de paseřđ de mare kare s'ař odinitř ne insřľ. ař sřřpatř mi ař datř řra; ĩnsř mie mi s'a zis kř ačeste miđ de pasřř nř sđnt nimikř; křči de kindř ař ĩnepeľľ korřvđile sř viziteze ačeste insřle, nenřmeroasere pasřř kare ař ľkřđđ akolo niň akřmř, s'ař depřtatř. Ačeste miđ de pasřř kare ľe amř gřřđđ inkř, era de diferite speđe akolo ni s'a ľuđřřatř sřte de pelikanđ (babđe) sřřřndř mi đđndř neute ĩn gřra kare ři a přřsř kř o řdealř nekrežřtř ĩn řndřľľ mřřeđ; řiřte de marea pořie k'o koloare estrapordinarř, Moeve (Lari), řđđnele de mare apoi mi Pinguinulđ, ačesđ „přřřř“ křmř ľľ nřmeskř matelodđđ fiđđ kř poartř zňř vestmđntř negřř, o kravatř alľľ mi are ĩn žmbleľľľ sřř zňř čeva seriosř, solemnelř ka zňř přřřř (sãř predikatorř). Ačeastř pasřre are ničioape skřpte kare stãř řoapte ĩndřřtř ĩn korň, de ačea nř e kapabilř sř se plimbe ne řskatř; ne kind ľľ gřřim desř řezđnd ne o stinkř ĩn mđlokřľľ mřřeđ, vřřte de talarřř řřřoase; akolo Pinguinul řeade ore ĩntređđ ĩntř'o nemđřkare ařa de kompletř, ĩn kđľ mi ĩnkřřemte čine-va kř ľesne poate sřľľ přřzř. Darř e ĩnřelatř; křči abiea a vřřřđ řasere a kř čine-va voemte sř se anproie de đđna, kř ĩdatř s'a křřndatř ĩn mare mi neste přđđ (parķ vřđndř sř batř řokř de noi) 'mi a arřtatř kapľľ ľđ skosř peste řņpafayã aneđ ĩnsř la o depřtate de zňř křartř de migľie znde s'a křřndatř; parķ vřđndř kř asta sř ne zikř: „akřmř přđđđđmř!“

Abiea amř ľkřtř kite-va pasřř ne insřle, kř eramř křřndatř niň ĩn đeňkđ ĩn Gřano. Křči nřmai stratele de řosř ale Gřanuluđ s'ař ĩntřřitř din kãřza anřřřeđ a strateleorř de řřř, ne kindř stratele de řřř sđntř moi ka poroř ĩnsř ař o koloare mai deskřř de kđľ čele de řosř. ĩn strata čea mai de řřř, se aflř ka

niște кѣйзри́ в форма де кѣсѣе (челеле) знде амѣ гѣситѣ охъле пасѣри́лорѣ инкѣ в старе вѣнтѣ; асте ера охъ пѣсе аколо де кѣрѣндѣ, фи́ндѣ кѣ пасериле пѣнѣ ши акѣмѣ охъле лорѣ в Гѣано. Ачесте гѣзри́ каре комѣникѣ знѣлѣ кѣ алѣлѣ. формезѣ галерии́ лѣнци́ кѣ деосеbite интрѣри́; апои́ пасѣри́ле каре клоческѣ, шедѣ в ачесте галерии́ сѣвтеране; тоале инсѣлеле синтѣ пѣине кѣ асемenea галерии́ ши кѣ пасѣри́ каре шедѣ аскѣнсе аколо: астѣ-фелѣ кѣ нѣ еранѣ в старе сѣ пѣнемѣ знѣ пѣчиорѣ ла знѣ локѣ ши сѣ нѣ fimѣ амерѣнци́ д'а simѣ пѣчиорѣлѣ нострѣ атакатѣ де чиокѣлѣ знеи́ пасѣри́ аскѣнсе сѣ пѣминтѣ. Ачесте пасѣри́ де каре знеле пегрешитѣ требѣе сѣ ши тоарѣ аколо, импрехѣ кѣ коажа де охъ, ши кѣ рѣмѣ-шиѣзри́ де пѣште каре ачесте animale и́ адѣкѣ дрентѣ нѣтримѣнтѣ пентрѣ пѣии́ лорѣ; апои́ ши ба-лига лорѣ тѣзрора ачестор материи́ органѣче импѣ-трезѣте, формезѣ дѣне сѣте ши мии́ де ани́ материя са Гѣано аша де кѣтате ши де преѣсите акѣмѣ.

Дѣне знѣ дрѣмѣ лѣнрѣ foapte ostenitorѣ в каре ни́ с'а жѣнситѣ маи́ тоатѣ пѣлеа пѣчиорелор поастре, амѣ ажѣнсѣ ла кѣлма инсѣлеи́; де аколо не амѣ ковори́лѣ кѣтре локѣлѣ знде се афлѣ гро-пи́ле (окпеле) де Гѣано че синтѣ акѣмѣ в лѣ-краре ши де аколо амѣ мѣрсѣ кѣтре капиталала инсѣлеи́, каре се афлѣ не знѣ локѣ неаконеритѣ де Гѣано ши аре нѣмаи́ 20 саѣ 20 case мѣчи́ ши мизеравѣли́. Локѣитории́ ачесторѣ case, аѣ des-фи́нѣатѣ moda д'а fi имѣрѣкѣци́ кѣ хаине; кѣчи́ маи́ тоѣи́ змѣлѣ в пѣлеа гоалѣ; нѣмаи́ doi мателоѣи́ англези́ каре с'аѣ ашезатѣ аколо, змѣлѣ чева маи́ bine имѣрѣкѣци́.

Лѣнрѣ оранѣ се афлѣ знѣ дрѣмѣ foapte pe-пеле ши греѣ каре мерѣе ла mare не знде се transport локѣитории́лорѣ ачестеи́ капиталей про-вѣзѣнеи́ де минкаре ши апѣ; кѣчи́ не инсѣлеле де Гѣано, нѣ нѣмаи́ кѣ нѣ креште ни́чи́ знѣ firѣ де еарѣ, дарѣ ни́чи́ апа нѣ се гѣсеште аколо. Ла партеа nordѣкѣ а инсѣлеи́ есте иарѣ знѣ оран кѣ 40 саѣ 50 де case; аичи́ есте ши peзиденѣа гѣвернаторѣлѣ инсѣлеи́, знѣ омѣ каре апарѣине ла чеа маи́ inaлѣ аристокраѣие а инсѣлеи́ каре сѣ vede ши prin паратѣлѣ сѣѣ че се деосебеште printр'о fepeastrѣ каре о аре (челе-лаате case н'аѣ fepestre). Кѣ тоате ачестеа, ачестѣ попорѣ indianѣ сѣлѣватикѣ есте foapte ferѣчилѣ в patria са пороioасѣ, де ши петрѣкѣ тоатѣ вѣаѣа лорѣ

в пѣлѣере де Гѣано, де ши пасѣлѣ лорѣ respѣрѣ в тоатѣ вѣаѣа лорѣ парѣмѣс де валѣгѣ ши кеарѣ гѣра лорѣ simте в опѣ-чѣ вѣкѣте каре о мѣнѣнкѣ, знѣ гѣстѣ де Гѣано. Дарѣ казѣа ferѣчѣреи́ лорѣ есте кѣ кѣмѣтирѣ мѣлѣи́ банѣ, кѣ нѣ'ши́ преа батѣ канѣ кѣмѣ сѣ се имѣраче; кѣ тоатѣ зѣоа dormѣ саѣ fѣмезѣ ши нѣмаи́ noantea лѣкрѣзѣ Дарѣ дакѣ нѣ кѣлѣсескѣ мѣлѣ кѣ кроитории́, кѣлѣсескѣ не д'алѣ парте мѣлѣ кѣ кѣрѣчѣмарѣи́; кѣчи́ и́ плаче преа мѣлѣ вѣзѣтрѣле snѣptѣoасе.

Гропи́ле де Гѣано инчѣнѣ ла марѣинеа инсѣлеи́ ши naintezѣ кѣтре inferiorѣлѣ еи́ formѣнд знѣ natratѣ mare ши адѣнкѣ. Де аколо адѣкѣ Гѣано в саѣ не snѣnаре ла знѣ локѣ ridѣкатѣ че се афлѣ не марѣинеа инсѣлеи́ знде се афлѣ гѣзра в форма знѣи́ чѣлиндрѣ mare prin каре арѣнкѣ Гѣано дрентѣ в пѣзѣнтрѣлѣ корѣвѣилорѣ каре се афлѣ жосѣ не mare.

А ажѣнсѣ рѣндѣ ши ла корабѣеа noastrѣ, зѣче воioаѣиорѣ каре скрѣе ачѣастѣ рѣлаѣиѣне; кѣчи́ fie-каре корабѣе се апенѣе кѣ рѣндѣ зна дѣне алѣ ла гѣзра чѣлиндрѣлѣ ка сѣ fie инкѣр-кѣте кѣ Гѣано. Кѣндѣ аѣ инчѣнѣтѣ де сѣсѣ сѣ тоарне Гѣано в ачестѣ чѣлиндрѣ, атѣнчи́ м'амѣ simѣтитѣ пѣтрѣнсѣ де Гѣано prin окѣи́, пасѣ ши гѣра ши знѣ камарадѣ, знѣ matelotѣ вѣтрѣнѣ, а инжѣратѣ не тоѣи́ арѣкѣлѣторѣи́ в Европа де че нѣ вѣнѣ еи́ инсѣши́ ка сѣ'ши́ иеа балѣга че и́ требѣе? алѣлѣ а мѣрсѣ маи́ departe ши а инжѣратѣ не ачѣеа din Европа каре нѣ факѣ нимѣкѣ ши мѣнѣнкѣ fran-зелеле челе маи́ fine fѣкѣте кѣ ачѣастѣ Гѣано fѣрѣ сѣ simѣтѣ odoареа са грозавѣ; адектѣ не ачешѣи́ oamenѣ каре се вѣкѣрѣ нѣмаи́ кѣ плѣче-рѣле вѣеѣеи́, fѣрѣ сѣ sѣфере кѣтѣши́ де пѣѣинѣ де grestatеа ши де амѣрѣчѣзѣнеа еи́.

Дарѣ интр'адѣвѣрѣ, лѣкрареа ачесторѣ oa-менѣ каре инкаркѣ о корабѣе кѣ Гѣано, есте foapte греа ши неплѣкѣтѣ. Еи́ синтѣ simѣци́ сѣ ши леѣе гѣра ши пасѣ астѣ-фелѣ ка сѣ интре аколо нѣмаи́ аерѣ дарѣ нѣ праѣ де Гѣано. Дарѣ нѣ поате сѣ рѣмѣе в ачѣастѣ лѣкраре неконтенѣи́ маи́ мѣлѣ де кѣтѣ 20 minute; не зрѣмѣ се odi-нескѣ ши вѣнѣ адѣии́ в локѣлѣ лорѣ каре иарѣ синтѣ skimѣваѣи́ дѣне 20 де minute. Тоатѣ ко-рабѣеа се змѣле кѣ Гѣано; кѣарѣ кабѣна капита-лѣлѣ се змѣле кѣ Гѣано. Din казѣа мѣросѣлѣи́ таре а Гѣано, тоатѣ лѣмеа инчѣне а strѣнѣта паркѣ тоатѣ лѣмеа ера prinсѣ д'знѣ гѣсѣраи́.

Darþ aveastþ esistenyþ nesþportabilþ yine nþ-
maï tpei zile mþþ kindþ s'aþ inkþrkatþ koraviaea
kþ totþlþ, atþnþi astþþþ gþþþile maraziþi ynde
þsese Gþano mi koraviaea merþþe binþþorþ la Es-
þþona þortþndþ in sþnþlþ stþþ nþþrimþntþ þentþþ
miï de oameni, adekþ ferþiþþrea bieþþei mi esis-

þingþei kape ne þrokþþþ þoþ Eþþþþþþþþorþ avestþ
mþþdarþ din Amerþka. Inþþ'adeþþþþ, gþsimþ mi
in Eþþþona mþlþþ „mþþþþþþþ“ din toate ferþþile,
darþ aveasta nþ e fþkþþorþ de bine niþi de kþmþ
dþ kþþ aþþla din Amerþka.

Þnþ ferþ de Arþþarþ la Amerþka.

Kþþ de mare este inþþþþþa klimeï asþþþa
þlantþorþ, ne apatþ maï kþ seamþ þniï arþþorþ.
Aþa s. e. Frasinþlþ kape la þoi este þnþ ar-
þþorþ desþ ka stþ zþþemþ aþa, sekþ, de kape nþ
easþ niþi þnþ þþodþktþ þþeþiosþ; in sþþþlþ Þa-
liþi, dþ matþþia dþlþþe þestþþ kþ nþþþrea de
„Manna“ kape se inþþþþþþþeazþ mi in medþiþnþ:
apoi aveastþ inþþþþþ a klimeï þþodþkþndþ in
arþþorþ þnþ sþkþ dþlþþe ka saþarþ, o gþsimþ in-
þþ'þnþ þradþ mþlþþ maï mare la Arþþarþ kape
kþþþe in Amerþka.

Avestþ arþþorþ, nþmitþ arþþarþlþ de zaþarþ
(Acer saccharinum, vezi alþþþþa fþþþþ) kþþþe
in þþovþþþia nþmitþ Þoþ-Angliþa in þþodþþlþ A-
merþþei, apoi mi in statþþile þnþe mi in Kanada,
þnde þþodþþþþþþea anþalþ a saþarþlþi, stþ sþþ
þnþþ la sþþa de 27 saþ 30 mþlioane fþþþi
(apþoane 12 mþlioane oka). Avestþ arþþorþ kþþþe
akolo in þþþþþi imenþe kape akopþþe mi
akþþþ imenþe inþþþþþ de lokþþi þþloksþite.

Darþ kearþ þnde oameni a tþiatþ þþþþþile
d'akolo mi s'a amþzatþ in Koloniï, kearþ akolo
aþ lþþatþ fie-kape kþþe þnþ arþþorþ þaintþa kaseï
lþi kape este foarþþe fþþþþþ mi zþþþþþ, apoi
þi mi dþ þnþ mþkþ þenitþ þe anþ; kþþi fie-kape
arþþorþ (maï kþ seamþ in Kanada) dþ þe fie-
kape anþ þnþ fþntþ de zaþarþ.

Este akolo o deoseþþþ klasþ de oameni
kape se okþþþ kþ adþþþrea zaþarþlþi d'aveþþþi
arþþorþ. Aveþþþi oameni þþþþþþþþþe oparþþe in lþþna
lþi Marþþe, s'adþþþ in maï mþlþþe gþþþþe miþi
mi merþþ la þþþþþi þnde kþþþþe aveþþþ arþþarþ,
lþþndþ kþ dþþþþi þþovþþþþþi þþntþþ kþþe-þa lþþi.
Kindþ aþþþþþ la þnþ lokþ þnde stþþ adþþþþþi
mþlþþi din aveþþþi arþþorþ, 'þi fakþ o kolþþþ mi
inþþþþþþþe inþatþ atþþi arþþorþ, in kþþ þotþ d'o-
datþ stþ adþþþe sþkþlþ kape stþ skþþþþe d'aveþþþi
arþþorþ, þe kape'lþ adþþþ in þiþþþe þasþ kape le

þþþþe la þiþþorþlþ arþþorþorþ. Avestþ sþkþ lþþ
ferþþ inþatþ þnþþ nþ s'a akþþþ mi dþþþe þe s'a
fþkþþþ gþosþ ka þnþ þþþþþþ, lþþ toarþþ in þiþþþe
þorþþe fþkþþe de kþþþþþþþ. O soþiatþþe de doï
saþ tþþi oameni, þoatþ stþ kþþþþþe aþa inþþ'o
þþimþþarþ, tþþi miï mi kearþ þþþþi miï de fþþþi
de zaþarþ.

Este o þþþþþþþþþþþ þþarþkþbilþ kþ sþkþlþ
in mþþþþlþ kindþ easþ de la arþþorþ, n'arþþe niþi
o kolþarþe, niþi þnþ gþstþ mi stþ faþþe dþlþþe tok-
maï dþþþe þe a statþ in aerþ doþ saþ tþþi zile.
Inþþ aveasta se inþþþþþ nþþaï in zþoþa d'in-
þþiþ kindþ aþ inþþþþþ arþþorþ, þe kindþ la ar-
þþorþi inþþþþþþi þaintþ kþ doþ, tþþi zile, sþkþlþ
este dþlþþe kearþ in mþþþþlþ kindþ easþ din ar-
þþorþ. Þnþ arþþorþ kape este inþþþþþ de mþlþþ
þþþþþ, dþ þnþ sþkþ dþlþþe mi gþasþ ka þþþþþþ.
Darþ kindþ ferþþe sþkþ inþþþþ inþþ'o oarþ zþþþþþþþ
dþþþþ mi lþþ evþþþþþþþ, atþnþi easþ þnþ zaþarþ
alþþ mi fþþþþþþ, kape seamþþþ kþ zaþarþ þe
þþovþþe de þþþþþe de zaþarþ.

Darþ aveþþþ zaþarþ alþþ este inþþþþþþþþþ
nþþaï la esþþþþþþþþþ in Eþþþona, þe kindþ in
zþaþþþlþ dþþþþþþ in Amerþka, se mþlþþþþþþþ
a'lþ inþþþþþþþ in stþþþa sa þatþþ kindþ este
ka þn sþkþ oakþþþ ka þþþþþþ þþndþ kþ arþþe a-
þþþþi o arþþþþ þlþkþþþ kape n'o arþþe zaþarþ op-
dþnarþþ. In Kanada, oamþþi mþþþþþþ aveþþþ za-
þarþ oakþþþ kþ þþþþe (maï kþ seamþ in zþlþþe
de þostþ) kþþþ mþþþþþþ oamþþi in Eþþþona þþþþe
zþþþ in þntþ. Toatþ þþodþþþþþþea a zaþarþlþi
kape le dþ aveþþþ arþþorþ in Amerþka, se sþþe
la 45 mþlioane fþþþi; inþþ, kþ kþþ stþ inþþþþþþþþþ
neazþ maï mþlþþ þþþþþþe þþþþþe alþ Amerþþei
fþkþþndþ lokþ kolþþþþþþþþþe dþþþþþorþ, kþ atþþ
stþ mþkþþþþþþ þþodþþþþlþ saþarþlþi a aveþþþi
arþþorþ inþþþþþþþ kape dþ omþþlþ dþlþþeþþa nþ-
maï in stþþe d'o þþþþþþþþþe þatþþarþlþ inþþþþþþþþþ

ape пъръ (даръ нъ лнъ); коарнеle sale sintъ лнпї подороаше, intoarse indъртѣ; (sintъ капре ши гъръ коарне), коada скъртъ, корпѣлѣ слабѣ, пичоареле лнпї, гласлѣ слабѣ ши тремърторѣ.— Колорїле sale sintъ foarte variabile.— Капреле гъръ коарне sintъ маї stimulate. Капреї-ї плаче мѣлѣ къръденїа int'atїлѣ къ кїарѣ снама ши ресфлареа омѣлї нъ poate сѣ ле сѣфере, де ачеса kindѣ ле дѣ чїне-ва demїнкаре, сѣ се пѣзсакъ ка сѣ нъ сѣfle d'асѣпра, кѣчї алтїнтрелеа капра нъ о маї мѣпїнкѣ; граждлѣ капрелорѣ требѣе сѣ fie foarte крѣтѣ.— Капра poate сѣ fie не кїмпѣ ши foarte де дїмїнеауѣ kindѣ е розъ, нѣмаї іearна требѣе сѣ рѣмїе вн граждѣ. Ънде е вїлѣ сѣл грѣдїнѣ требѣе пѣзїтѣ ка сѣ нъ роазѣ капреле копачїї не карї-ї стрїкѣ рѣѣ. Капра este пѣдїнѣ сѣлватїкѣ; вн локърїле ѣнде е тѣшїш аколо се вагѣ вн frнze, апої де кїле 4—5 опї не зї, капра poate fi мѣлсѣ; чїнчї-супре-зече зїле дѣне фѣтаре poate сѣ вчепанѣ чїне-ва а мѣлѣе капра. Лантеле капреї е маї сѣпѣтосѣ де кїтѣ алѣ вачеї; елѣ внграшѣ не оаменїї слабї, дреце stomаклѣ стрїкатѣ.— Капра нъ моаре нїчї одатѣ де foame, кѣчї еарѣа чеа маї скъртъ ши проастѣ каре нъ е бѣлѣ нїчї пентрѣ вачї нїчї пентрѣ ої, капра тоїѣ о рѣне ши о мѣпїнкѣ. Капреле ши оїле трѣскѣ вїне внпревнѣ. Боалеле лорѣ sintъ комѣне ла амїндоѣ пѣрѣїле, внпревнареа лорѣ (ѣнѣ ѣанѣ кѣ о оае саѣ ѣнѣ берѣече кѣ о капрѣ) sintъ podїтаре, аша дарѣ toate sintъ дїнтр'о спецѣ.— Капреле де Angora (вн Asia мїкѣ) ши де Ераклеса, карї аѣ ѣнѣ пѣрѣ мѣтѣсосѣ, нъ sintъ де алѣ неамѣ чї нѣмаї дїферїнда кїамеї аѣ продѣсѣ ла дїнселе нїште квалїтѣдї deosebїте.

Chamois саѣ капра *rouie* трѣше вн мѣнѣдїї Карпацї, Алпї ши Пїрїнеї; este де мѣрїмеа ѣнеї капре, де колоаре варїабїлѣ (прїмѣвара гѣлбїоарѣ, тоамна ши іearна оакешѣ), не канѣ ѣлѣѣ, кѣ о трѣсърѣ неарѣ внтре окї.— Еа н'аре варѣѣ, ши коарнеle sale sintъ мїчї; трѣскѣ вн чете 30—50, ши kindѣ чеата наште, ѣна сѣ де departe дрентѣ santїнелѣ ѣїтїндѣ-се дарѣ вїне чїне-ва, ши вѣзїндѣ ачеста, скоате о стрїгаре партїкѣларѣ внчелеасѣ де тоатѣ чеата, каре сѣгѣ вндатѣ. Капра *rouie* се аместекѣ кїте одатѣ кѣ капреле domestїче.

Capra ilex (bouquetin) саѣ капра *neарѣ*,

се deosebїте де капра *rouie* прїн внпрецїс-рѣрїле ѣрмѣтоаре: капра *neарѣ* аре о варѣѣ лнпгѣ ши коарне гроаше, оакеше, кѣрѣате ка нїште арче, нъ се аместекѣ нїчї одатѣ кѣ капреле domestїче; еа се вїне не вїрѣрїле мѣнѣлорѣ аконерїдї кѣ зѣпадѣ, маї кѣ seamѣ вн мѣнѣдїї Елѣвѣдїеї; акѣмѣ ачестѣ анїмалѣ а аѣнѣсѣ а fi foarte парѣ; este сѣрїосѣ, атакѣ не внзторї, дарѣ kindѣ este ronїтѣ внтр'о стрїмтоаре, перде кѣрацїлѣ ши се poate прїнде лесне. Сїнѣоле сѣл е докторїе вѣнѣ де сѣдоаре.— Капра *neарѣ* este стрѣмоашѣ а капрелорѣ noastре domestїче.

Оаеа domestїцитѣ este ешїтѣ дїн оаеа сѣлватїкѣ (*Mouflon*) дїн каре се гѣше вн ши акѣмѣ нїште рѣмѣшїде вн Siberia, Sardinia, Korsika ши Чїнрѣ. Оаеа сѣлватїкѣ е мѣлѣ маї пѣтернїкѣ де кїтѣ оаеа domestїкѣ. Domestїчїреа а авѣтѣ о внфлїнѣ маре асѣпра пасеї оїлорѣ; дїн пѣрѣ с'а фѣкѣтѣ лнпѣ, дїн пѣтернїкѣ ши істе че ера с'а фѣкѣтѣ ѣнѣ анїмалѣ слабѣ ши блїндѣ гърѣ вр'ѣнѣ алѣ instїнкѣ де кїтѣ а мїнка ш'а се мѣлѣсїмї, ши кїарѣ вѣзїндѣ кѣ-ї іеї пѣїї дїн аїнтеа оїлорѣ сѣлї, нъ-ї апѣрѣ, лѣкрѣ каре нъ-лѣ гѣсїмїѣ ла нїчї ѣнѣ felїѣ де анїмалѣ.

Берѣечеле (*belier*) domestїцитѣ е стѣпїдѣ, мѣлѣ маї inferїорѣ де кїтѣ челѣ сѣлватїкѣ; карнеа лѣї нъ е бѣлѣ де мїнкаре, нѣмерѣлѣ внелелорѣ че се вѣдѣ не коарнеle sale арѣтѣ кїдї анї аре (вїрста са). Елѣ трѣше нїнѣ ла 15 анї. Kindѣ се внтїмплѣ ка дої берѣечї сѣ се аупїнѣ ши сѣ вчепанѣ а се сате, атѣнчї чеа д'їнтїїї сїмѣїре каре се vede ла дїншїї este фїка, дарѣ тоѣ нъ кѣрмѣ, кѣчї еї ласѣ канѣлѣ вн жосѣ, се вїнѣ немїшкакїї ѣїтїндѣ-се ѣнѣлѣ ла алѣлѣ, апої кїарѣ не ѣрмѣ kindѣ се апропїе ѣнѣлѣ кѣ-тре алѣлѣ дїндѣ-шї ловїтѣрї марї кѣ коарнеle, ши нїчї атѣнчї окїї нъ арѣтѣ нїчї о аупїндере ши кїарѣ рѣсфлареа лорѣ нъ е скїмѣватѣ. Ънѣ берѣече вѣнѣ требѣе сѣ алѣѣ ѣнѣ корпѣ лнпгѣ, рїдїкатѣ ши лїносѣ, канѣлѣ гросѣ, пасѣлѣ скъртѣ, окїї негрїї ши вїї, коарнеle марї ши внковрїgate; соїлѣ берѣечїлорѣ bestїїї пентрѣ лїна лорѣ чеа сѣвѣїре sintъ *merinosѣ*, орїїнарѣ дїн Spania ши акѣмѣ кѣлїватѣ вн тоатѣ Еѣропа, дарѣ берѣечїї де вїрае де ла ної formeазѣ ѣнѣ *spїѣ* deosebїтѣ (*bélier de la Valachie*) ши е ретаркабїлѣ прїн коарнеle sale. Ла Тѣнїсѣ sintѣ берѣечї карї аѣ

koade groase, kintzrindz nintz la 8—10 oka in kilz, ka sz nz se striye tipindz-se pe pzmintz, leagz akolo niute trzszri mizi pe doz poate de dindzrztzlxz berbecelzi sz nznz koada pe aczestz mikz trzszrz; lina lorz e foarte lzngz. Berbecii szlvaticii kari se gzeskz in znеле локзри in partea orientalz a Rzsiel, seamznz mztz kaprei. Koarnеле лорз sintz atitz de mari in kilz la znеле kintzreskz 7—8 oka, darz pzrlz лорз seamznz kz alz czrzelzi penz. Aczeste animale sintz foarte vii sz izzi intokmai ka kzprioarele; se dznz pe vizzriле мзндилорз stinkozii inkzndzrate de rize, karnea sz kiarz gzsimea лорз se mzninkz, sz blana лорз e foarte kzbtatz.— In Islanda se gzeskz berbeci kz kite 4 sz 5 koarne.

Partea femeiaskz a berbecelzi este oaea, (ovis, Mouton, Vrebis); o oae bznz trebze sz fie akonepitz kz linz lzngz, lzczioare sz albz, korpzlxz ei trebze sz fie mare, asemenea sz okii, bzpta trebze sz fie largz, koada sz nizioarele lzncii; nintz la trei ani togi dincii oii sintz ekzami (d'o potpiz), darz dzne aczestz vizstz znii dincii pzminz mai skzrdi de kilz alzii.

Karakterlz oii este stzniditatea (prostia, sfiala) sz blndezea. Oaea e znz animalz fzrz pztere sz kzraciz; sfiala aczestzi animalz este atitz de mare in kilz kiarz kindz-i iea czine-ba mielzlxz de dinaintea okilorz, nz se impzotibeunte de локz, de sz ape o izvire mare pentrz nzi szii. Aczestz animalz kare e kz tozlxz pzironitz de fearele szlvaticz, s'arz fi pznpzditz de mztz dakz n'arz fi fostz omzlxz kare l'a domesticitz ka sz-lz proteargz. Kz toate astea ele sintz prada mztlorz feare; czlz mai mikz szmotz le szperi, sz apoi stzniditatea лорз e atitz de mare kz nz mtiz nizi sz fzrz sz se anere de neprikolz; atita nzmai kz dzz pzvalz, szpindz znеле peste altele in kilz sz-szi primezdzaskz sz vieceza, se strinz sz se varz zna in alza, dzindz kapetеле in жозz, sz nesimdzirea лорз мерце аша departe, kz (potz sz pzmie in astz pozizicne mztz kiaz, sz kiarz in ploaie saz zlz-lz, sz nz se mizkz din локz nintz kindz zna dintz'insele, kare se sokotezto de kznetenie a лорз, ba fi trasz (de czioanz saz de kine) kz siala a мерце inainte, sz atznzi toatz tzrma o zpzmeaz. O tzrmtz fzrz kizni arz fi mzpitz de

foame saz arz fi fostz minkate de lzni pe totz minztlz.

Oile sintz d'o fipe foarte slabz, nz potz sz imble mztz, o kzltorie mikz le ostenezto; kindz le-ba sili czine-ba sz imble izte sz mztz, se болпзveskz. Kzldzra cea mare a soarelzi, przkzmtz sz zmezeala, ploaia przkzmtz sz nizsoarea sz zznada le sintz vzzmztoare, apoi sintz sznzse sz la mzte boale din kare znеле sintz sz kontzicioase (zimicioase); ele morz sz de prea mztz gzsime, kindz se intimlz de se ingrazhz prea mztz, fiindz kz aczesta se topezte in intzrlz лорз, saz kz pzminz stepne kindz sintz foarte graise.

In zenero oile n'az koarne, inz se gzeskz sz oi kornzte; in локzlxz koarnелорз, oile, partea femeezskz, аз niute pzocemeningz osoaze.

La 2—3 ani oaea fatz; mielzlxz czlz d'initiz nz e аша de bznz ka czei mai dzne zpmz; oaea are лante 7—8 lzni dzne ce a fzbtz, la inzpenitz inz, лantele n'are gzsime cz zerpz, kare nz e bznz de minkatz. Karnea de oae nz e аша bznz ka cea de berbecz.— Nz e bine sz pasz oile in локзриле bztoaze, mai kz seamz znде sintz ape stzste, fiindz kz se inflz (de idronikz), cz pentrz oi in timpzlxz verii le este folositorz znz kimpz wegz sz sz li se dea din kindz in kindz sare; toamna kindz inzene vzma sz iepna kindz kade zznadz, trebze dznzte a kasz sz a li se da finz szbzire mi' zskatz.— (In kizmele temperate lina de pe oi se tznde in togi anii; oile din Islanda аз znz feliz de linz аша de tape in kilz kade in togi anii).— Oile аз o linz mai bznz sz mai mztz de kilz berbecii; la ritz sz pe szinare lina este cea mai bznz; lina de oi moarte nz e bznz. Kz kilz pztrezlxz oilorz e mai imbizlzgatz sz mai bznz kz atitz lina лорз krezte mai bine, fzkindz-se mai mare.

Kimpzlxz pe kare аз pzskziz oile vara se ingrazhз foarte mztz prin balera лорз: 100 de oi poate sz ingrazhe 8 погоане de локz intz'znz anz. Oile n'az gzsime cz nzmai sez kare se алз in mare kizime impzudzrlz penzukilorz.

Tazpzel saz vizlz (vozlx nezgzpnitz) este mztz mai szlvaticz sz mai mindrz de kilz vozlx; elz nz szfere жзглz nizi koloarea roznie; este nezszszsz, czelosz sz nz szfere pe алzlxz linz

dînsulă; are zîh îmblatî mindră, zîh glasî tare kare-lă deosibente de toate челе-лаате vite але чирезеі. Doi tazrî kindă se întîmeskă, închenă o лънтъ sînceroasă: бірзіторълă se întoarче кă mindrie, кă капълă ridikată пар' каръ trîmfă, пе kindă бірзітълă se petраче trîstă ші posomorîh.

Zîh tazră (bîkă) vîzhî trebbe să aibă okîi nerpiî ші vîi, коарпеле negre ші skărte, rîtălă dreptă ші kărносă, pentălă ші îmblatălă larîi, spinarea dreaptă, niçioarele groase, коода лънтъ ші пъроасă, пърълă tare. Tazrîi рошіî sîntă чеі маі vîni.

Бозлă este bîkălă kastpată (жэгънîтă), prin-tr'acheastă operapie s'a fьkătă o skimbare mare în natăra чеа îste a ачестăі animală. Бозлă este vîindă, sьnsă, пе маі пъstpîndă nimikă din fьria ші mindria tazrălă; kîară zîh kopîlă mikă este în stare a mîna o чиреадă întpeară de боі.— Бозлă este animalălă челă маі folositoră pentră omă, foarte mьnçitoră, маі кă seamă пе kîmîhă; fьрă dînsulă kîmьsrîle арă fi pьmasă neapate; елă нă osteneşte kăpîndă, însă пъtimeşte mьlătă ла fprîğ ші маі кă seamă ла кълдъръ, де ачееа vara боі se osteneskă маі mьlătă. Пъtepea sa este în канă ші în snate; ла 2—3 anî бозлă poate fi пьsă ла жьгă; даръ trebbe să îm-ble чине-ва кă vînele кă dînsulă ка să пь-лă sьperie; kindă mьnçeste trebbe xpъnită vîne; sarea-î este d'zîh mare folosă.— Ла trei anî коарпеле бозлă kadă, ла 4 anî kрескă алеле позъ, карі kрескă adъogîndă-se пе fie-kape ană kîte zîh înelă (черкълецă). Zîh боă sьntosă trebbe să aibă zîh пърă strъlvçitoră, abondentă ші пă aspъ. Бозлă mьnînkă ші earba tare, елă mьnînkă îste, пе зpmъ se кълкă ші înчене а pьmьra, де ачееа totă-d'axna întpe doz mîn-kъrî trebbe să se laso бозлăі timpă ка să pь-meçe. Somnălă бозлăі е skărîh ші зшорă; елă маі totă-d'axna се кълкă пе partea stîngă; се lînco adese-opî, ші pьne atьnçî ші пърълă шî-lă îngite, kape poate а-лă vьtama. În dьrîle zînde е о кълдъръ notrîvîlă, боі se desvoaltă foarte vîne; sîntă боі карі kîntъreskă nîntă ла 16 маже (peste 700 de oka). Kindă боі se sьperie, нă маі askăltă de glasulă vькарълăі, fьгă îste, pь-stъpîndă totă че rьseskă în dьpъmlă lорă nîntă osteneskă, atьnçî staă. De prisosă а маі peneta aîçî кă бозлă este zînlă din animalăle челе маі folositoare pentră omă, алîtă vîh kîtă ші kîară moră, prin carnea, гръsîmea, пеллеа ші kîară коарпеле sale. Din kassa mьлtopă foloase че бозлă adъче omălă, antîçîi eqîntenî konsakra-

seră zîh kьlătă idolatpъ pentră dînsulă, пе kape л'аă nъmită Anîsă.

Vaca are zîh karakteră zoologică asemenea кă ачела алă бозлăі, însă fîrea vacăі е vîindă, пеллеа еі moale ші sьvçîre, niçioarele skărte даръ çenepe; vacеле албе даă маі mьlătă ланте, пе kindă челе negre даă ланте vîzhî; іearna лантеле е маі grosă ші маі vîzhî de kîtă vara. Vacăle нă trebbe să fie întrebъingate ла пьлăğ, кьçî-ші пердă лантеле; ea е маі folositoare omălă prin лантеле ші carnea еі de kîtă prin mьnçkă. О вакъ vîzhî trebbe să aibă зçerălă mare ші moale, ші să нă fie преа grasă, fiîndă кă atьnçî dă маі пьçîndă ланте. Лантеле де vacăі vьtîpîne е преа grosă ші sьntosă; zîh ланте vîzhî trebbe să fie нă преа aposă, niçî преа grosă, ші алă kьpată; este komьsă de vînză, de zîtă ші de zepă; toate ачесте materîi се алă adъnate în лантеле proasъlă; kindă лантеле să ла кълдъръ kîtă-ва timpă, се акреште ші atьnçî se des-parte în маі sьsă nъmitеле naptide. Nъmьroasеле felъpîmî de vînzetъpî се fakă din ланте nъmaî prin deosebite metode.— Vacăle аă kîte odată пе зçeră niunte vьbe din карі се іea materia de altoiă (vaccina), kape skapă kopîi de о боалъ перікълoasă (vъpsată, vьbată).— Bîdelălă de pьrîmlă trebbe să sьгă 2 лъnî челă пьçîndă, пе зpmъ trebbe nъpîtă кă zîh fînd sьvçîre ші dьlче, ші noantea înkîsă întp'zîh komară. Bîdeîl fьtăçîî în лъna лăі Anpîlîe, Maiă ші Іunie sîntă чеі маі vîni pentră pьrîmlă; чеі маі tîpçîî се pьpъdeskă în іearna vîitoare, ші trebbeskă tьlăçîî.—

Bivolălă, este dъne porcă, animalălă челă маі mьrdară, î плаче în poroiă, даръ ші înoată vîne. Bivolăî sîntă foarte mьnçitorî (2 биволі лъkrează kîtă 4 боі); іearna are trebъingă de zîh бордеîh (damă) kaldă ші vara de zîh poroiă pьkorîtoră.— În Italia биволіî нă sîntă кă totălă domesticîçîî, çî се çîndă în пьdъpî; kindă dьpъnîî аă trebъingă de dîmşîî pentră аръtъpъ, trъmîtă în пьdъpъ kîçî-ва kînîî карі adъkă doî бивоlî пе карі-î леарă ла карă, арă кă dîmşîî тоатă zîoa ші seara ле dă dьpъmlă ка să се întoarкă ea-pъşîî înapoi ла пьdъpъ.— Пеллеа де бивоlă este aчîa de tape ка zîh glonçă нă маі atьnçî-lă omoară kindă-lă ловçhte în канă. Bivolăî нă vьdă vîne даръ аă о memorîe foarte vîzhî, înkîtă îtalienîî ле даă nъme, ші kindă-î kîamă пе nъmele лорă, vîhă.

(Ва зpmă.)